

Tulemusvaldkond	Tõhus riik
Tulemusvaldkonna eesmärk	Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine
Valdkonna arengukava/	-
Programmi nimi	Regionaalpoliitika programm
Programmi eesmärk	Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.
Programmi periood	4 aastat (2023-2026)
Peavastutaja (ministeerium)	Rahandusministeerium
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	-

Sisukord

Sissejuhatus	2
1. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	3
2. Hetkeolukorra analüüs	4
3. Olulised tegevused	6
4. Meetmed, programmi tegevused ja teenused	7
5. Programmi juhtimiskorraldus	16

Sissejuhatus

TULEMUSVALDKOND		TÕHUS RIIK			
Eesmärk: Elanikkonna vajadustega arvestav ühtne ja tõhus riigivalitsemine					
Valitsuse toetamine (Riigikantselei)	Riigi rahandus (Rahandusministeerium)	Halduspoliitika (Rahandusministeerium)	Regionaalpoliitika (Rahandusministeerium)	Finantspoliitika (Rahandusministeerium)	Arhiivindus (Haridus- ja Teadusministeerium)
Eesmärk: Vabariigi Valitsuse ja peaministri tegevuse toetamine	Eesmärk: Riigi rahandus on kestlik ja majandustsüklit tasakaalustav	Eesmärk: Riigihaldus on tõhusalt ja kvaliteetselt korraldatud ning riiklik statistika toetab läbipaistvate riigijuhtimise otsuste tegemist.	Eesmärk: Inimestel on kõikjal Eestis kättesaadavad tasuvad töökohad, kvaliteetsed teenused ja meeldiv elukeskkond.	Eesmärk: Ettevõtlus- ja finantskeskkond on konkurentsivõimeline ja usaldusväärne	Eesmärk: Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Joonis 1. Tulemusvaldkonna Tõhus riik programmid ja eesmärgid

Tulemusvaldkonna „Tõhus riik“ regionaalpoliitika programm hõlmab:

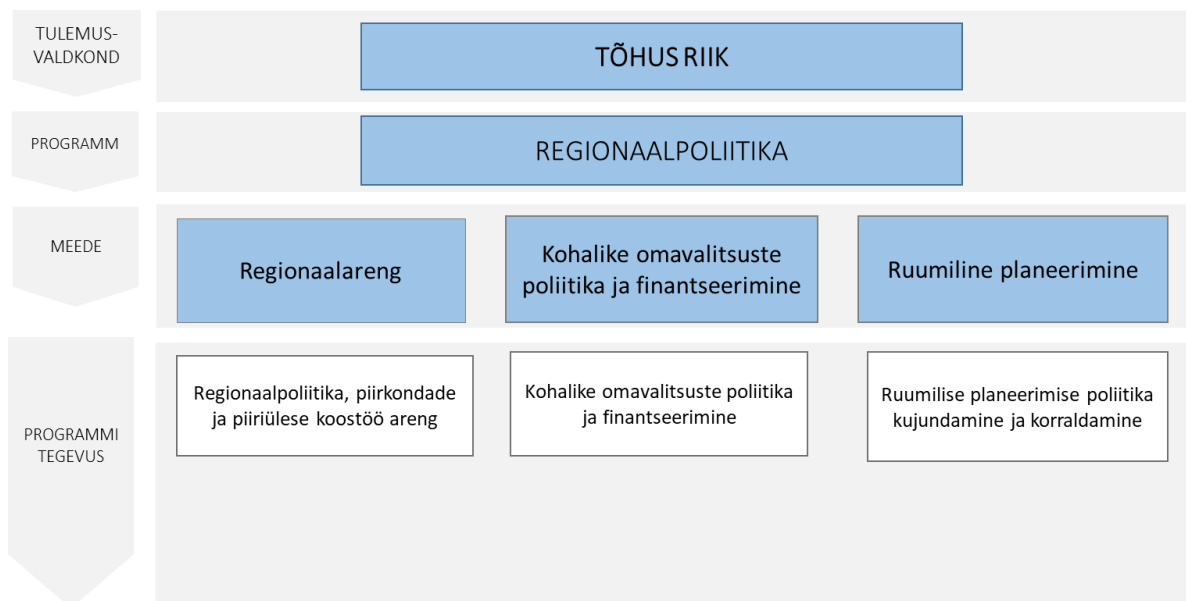
- 1) kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamist ja regionaalhalduse koordineerimist;
- 2) ruumilise planeerimise ja jätkusuutliku maakasutuse edendamist kohalikul ning riiklikul tasandil;
- 3) regionaalpoliitika kujundamist ja regionaalarengu suunamist.

Kohalike omavalitsuste poliitika, ruumilise planeerimise korraldamine ja regionaalareng on seotud lisaks tulemusvaldkonnale „Tõhus riik“ ka kõigi teiste tulemusvaldkondade ja riigi arengut suunavate arengukavadega. Regionaalpoliitika programmi eesmärgid saavutatakse suures osas muude programmide (transpordipoliitika, ettevõtluspoliitika, maaelupoliitika jm) kaudu. Regionaalpoliitika programm hõlmab Rahandusministeeriumi valitsemisala meetmeid ja tegevusi. Regionaalpoliitika programmi abil tagatakse muude programmide regionaalselt tasakaalustatud elluviimine.

Regionaalpoliitika programm panustab peamiselt riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ „majandus ja kliima“, „ruum ja liikuvus“ ning „riigivalitsemine“ valdkonna vajalike muutuste saavutamisse.

Programmi alusdokumendid:

- Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“
- Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2022-2023;
- Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“;
- Ruumilise planeerimise roheline raamat;
- Eesti regionaalse arengu tegevuskava;
- Ühtekuuluvuspoliitika fondide partnerluslepe ja rakenduskava perioodiks 2021-2027 ning perioodi 2021-2027 Interreg programmide programmdokumendid;
- Maakondade arengustrateegiad, maakonnaplaneeringud ning kohalike omavalitsuste arengukavad ja üldplaneeringud.

Joonis 2. Regionaalpoliitika programmi struktuur

1. Programmi mõõdikud ja rahastamiskava

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2026	2035
					Sihttase		
Harju maakonna elanike osakaal Eesti rahvaarvust (%), ≤	44,7	45,1	45,5	46	46	46,8	46,8
Väljaspool Harju maakonda loodud SKP osakaal Eesti SKPst (%), ≥	35,5	34,9	34,4	Andmed laekuvad detsembris	35	35	35
Kohaliku omavalitsuse institutsiooni usaldusväärsus elanike seas, %, >	57	58	59	59	>60	>60	>60
Kinnisvara hindade regionaalne erinevus (Harju-, Tartu-, Pärnumaa vs ülejäänud Eesti keskmine, kordades), ≤	5,0	4,9	4,9	4,5	5	5	5
Elukeskkonnaga rahulolu Eestis, %, >	-	-	84,5	Iga-aastaselt ei mõõdeta	85	85	85
Elukeskkonnaga rahulolu piirkondlikud erinevused: kõrgeima ja madalaima detsiili KOVide vahe, (protsendipunkt), <	-	-	29	Iga-aastaselt ei mõõdeta	29	29	29
Kohalike omavalitsuste kulude osakaal valitsussektori kuludest, %, ≥	24,2	24,2	23,3	24,2	25	25	30

Programmi eelarve täitmine tegevuste lõikes, tuh eurot	2021 RE	2022 RE	Muutus	Muu-tus %	Eelarve			
					2023	2024	2025	2026
Regionaalpoliitika programm	-87 939	-124 721	-36 782	42%	-125 998	-128 845	-149 244	-147 320
Tegevus: Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng	-85 658	-120 101	-34 443	40%	-120 166	-124 307	-144 698	-142 767
Tegevus: Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine					-2 882	-2 636	-2 641	-2 645
Tegevus: Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine	-2 281	-4 620	-2 339	103%	-2 949	-1 902	-1 905	-1 908

Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö arengu tegevuse kulude eelarvest 99% antakse toetusteks regionaalsete erinevuste ühtlustamiseks. Vastavalt regionaalse arengu tegevuskavale töötatakse selle nimel, et tagada kõigi piirkondade ühtlane areng, rakendades nende eripäradest tulenevat potentsiaali. Nendeks sihipärasteks tegevusteks ja paremaks regionaalpoliitika elluviimiseks eraldatakse nii siseriiklikke kui ka Euroopa Liidu toetusi. Lisainfot Rahandusministeeriumi kodulehelt: <https://fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/regionaalareng-ja-poliitika>

2. Hetkeolukorra analüüs

Areng hea või väga hea:

- **Haldusreformi elluviimisega** on loodud eeldusi arenguhüppe saavutamiseks omavalitsuste võimekuses, teenused on kättesaadavad ja muutunud kvaliteetsemaks.
- **Piiriülene koostöö:** nii Eesti piirkondade edukus kui ka riigi terviklik areng sõltuvad üha enam meie aegruumilisest ja funktsionaalsest seotusest ning koostööst Euroopa muude piirkondade ja tuumaladega. Interreg koostööprogrammide kaudu rahastati aastatel 2007–2014 319 Eesti osalusega projekti. Perioodi 2014–2020 kestel rahastati 345 Eesti osalusega koostööprojekti ning ka Eesti juhtpartnerite arv on samuti märgatavalt kasvanud.
- **Ruumilise planeerimise valdkonna** probleemkohad ja võimalikud lahendused on kirjeldatud 2019. aastal valminud ruumilise planeerimise rohelises raamatus ning 2021. aastal koostamisel olnud Vabariigi Valitsuse juures töötanud rohepoliitika ekspertrühma aruande ruumiplaneerimist käsitlevas osas¹. Parenduste elluviimine toimub ruumilise planeerimise poliitika ja praktika suunamise kaudu ning vajalikke arendusprojekte ellu viies.

¹ <https://www.valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/rohepoliitika>

Vajab tähelepanu:

- **Eesti riigi vähene detsentraliseeritus võrreldes Põhjamaadega.** Eesti omavalitsuste osakaal valitsussektori kuludes on poole väiksem (24%) kui meile eeskujuks olevates Põhjamaades (valdavalt 40% ja rohkem) või teistes OECD riikides. Haldusreformi eesmärk oli suuremate ja tugevamate omavalitsuste loomine. Haldusterritoriaalse reformi järel on järgmiseks oluliseks väljakutseks omavalitsuste otsustusõiguse suurendamine ja selleks riigilt kohalikule tasandile täiendavate ülesannete üleandmine ning seeläbi omavalitsuste tulubaasi suurendamine.
- **Kohalike omavalitsuste vähene koostöö teenuste osutamisel ja regionaalses arendustegevuses.** Kuigi haldusreformi tulemusena omavalitsuste haldusterritooriumid suurenesid, on meil jätkuvalt omavalitsuslikke ülesandeid, mida oleks mõistlik täita omavalitsuste koostöös – näiteks erivajadustega laste koolid, teatud sotsiaal- ja haridusteenused jne. Kohalike omavalitsuste enda rahaline panus ühiselt täidetavate ülesannete täitmiseks on vähene, olulisel määral sõltutakse riigilt laekuvast maakondliku arendustegevuse toetusest. Lisaks peab suurenema üleriigilise omavalitsusliidu roll kohalike omavalitsuste IT- ja personaliarenduste koordineerimisel ja muude keskselt omavalitsustele pakutavate toetavate tegevuste korraldamisel.
- **Suurendada tuleb kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel.** Selleks, et tagada riigi ühtlane majanduslik areng ning elanike heaolu ka väljaspool Harjumaad, on oluline laiendada kohalike omavalitsuste motivatsiooni ja tegevusi ettevõtluskeskkonna arendamisel.
- **Kohaliku omavalitsuse valmidus kaasas käia ühiskonna ja riigi arengust tulenevate väljakutsetega,** näiteks teenuste tagamine arvestades inimeste kasvavat mobiilsust, asümmeetrilise detsentraliseerimise rakendatavus Eesti õigusruumis, kohaliku demokraatia ja juhtimise uued väljakutsed, rohepööre. See eeldab pikemas perspektiivis nii omavalitsuste demokraatliku olemuse, teenuste tagamise kui ka territoriaalsuse ümbermõtestamist.
- **Kohalike omavalitsuste võimekus on ebaühtlane.** Väiksemates omavalitsustes ei ole võimalik tagada kõiki vajalikke kompetentse piisaval tasemel. Omavalitsuste jätkuvaks tugevdamiseks ja teenuste osutamise võimekuse parandamiseks saab üheks meetmeks olla kohalike omavalitsuste edaspidine vabatahtlik ühinemine. Vabatahtlikku ühinemist toetaks omal algatusel ühinevatele omavalitsustele riikliku ühinemistoetuse taastamine.
- **Kohalike omavalitsuste finantsautonoomia on OECD riikide seas kõige madalam.** Väga madal finantsautonoomia on oluline riskitegur KOVide eduka toimimise tagamisel. Peamiseks puuduseks on piiratud võimalus KOVidel jaotada ressursse vastavalt kohapealsetele vajadustele ja olukorrale. Uuringute kohaselt töötavad KOVid kõige tõhusamalt siis, kui elanikud maksavad kohalike teenuste eest läbi kohalike maksude ja tasude. Finantsautonoomia suurendab avalikku vastutust pakutavate teenuse osas, kuna võimaldab leida tasakaalu avalike teenuste soovide ja selle eest makstavate maksude vahel.
- **Arvestades Eesti territooriumi väiksust on Eesti-sisesed piirkondlikud erinevused ülejäänud ELi ja OECD riikidega võrdluses suured.** Märgatavat nihet territoriaalselt ühtlasema arengu suunas viimastel aastatel toimunud ei ole. Piirkondlikud erinevused on viimastel aastatel mõnevõrra vähenenud nii tööjõus osalemise määra, suhtelise vaesuse määra kui keskmiste sissetulekute osas. Ka rändesaldos on viimastel aastatel olnud piirkonniti märgata üksikuid positiivseid arenguid, kus rahvastik rände arvelt mõnel aastal kasvanud (nt Hiiu, Saare, Pärnu maakond), ja mitmes maakonnas ka teatud maaliste asustuspiirkondade puhul. Muudes olulisemates sotsiaalmajanduslikes arengunäitajates viimastel aastatel piirkondlike erinevuste vähenemist märgata ei ole.

- **Valdkonnapoliitikate regionaalse mõju koordineerimisel on puudujääke.** Tasakaalustatud regionaalarengu saavutamiseks on vaja, et ministeeriumid kaaluksid ja suunaksid teadlikult oma tegevuse mõju regionaalarengule. Välja kujunemata on tegelik praktika pikaajalises strateegias "Eesti 2035" käsitletud regionaalsete arenguvajaduste lahendamiseks, mõõdikute piirkondlike erisuste alusel valdkonna arengukavade ja programmide eesmärgipüstituse täpsustamiseks ning strateegia Vabariigi Valitsuse tegevuskavas kokku lepitud tegevuste elluviimiseks valdkondlike programmide alusel.
- **Ruumiplaneerimise volitused on piiratud** ja ruumi kvaliteet sõltub oluliselt eri valdkondade otsustest, mis langetatakse väljaspool ruumilist planeerimist. Näiteks maksupoliitikast, transpordipoliitikast, keskkonnapoliitikast, regionaalpoliitikast, energeetikas tehtavatest otsustest ja seatavatest eesmärkidest. Suures osas määrab tegeliku ruumilise arengu üldine majandusareng, laiemad demograafilised suundumused, avaliku sektori ja erasektori koostöövõime ning kohalike omavalitsuste tugevus.
- **Eesti ruumilises ja strateegilises planeerimises tuleb valdkondade üleselt teadvustada kahanemise ja (valg)linnastumisega seotud probleemide lahendamise vajadust.** Rahvastikuprotsessid ja -prognoosid näitavad rahvaarvu jätkuvat kahanemist suures osas Eestis. Tagajärjeks on rahvastiku vananemine, väiksem maksutululaekumine, piirkondlik ebavõrdsus maksutululaekumisel, ebavõrdne teenuste pakkumine, laialivalgumisest tingitud suurem keskkonnakoormus ning suuremad teenuste osutamise ja taristu korrashoiuga seotud kulud kohalikele omavalitsustele elaniku kohta.
- **Kohalike omavalitsuste üldplaneeringute** koostamine ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määramiseks vajab jätkuvalt erinevate valitsusasutuste tihedat koostööd kohalike omavalitsustega. Uusi tänapäevaseid üldplaneeringuid koostab 2021. aasta seisuga rohkem kui 60 kohalikku omavalitsust. Üldplaneeringute koostamine kestab edasi ka pärast 2022 aastat. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata maakonnaplaneeringus määratud riigi huvide kajastamist kohalike omavalitsuste üldplaneeringutes ja strateegiliste probleemide lahendamisele ruumiplaneerimise lahendustega.
- **Vajalik on jätkata ruumilise planeerimise valdkonna digipöördega**, et tõhustada ja lihtsustada planeeringute koostamist ja planeeringuandmete kasutamist.

3. Olulised tegevused

- **Regionaalse arengu tegevuskava** rakendamine:
 - EL 2021-2027 struktuurivahendite majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgil regionaalarengu toetusmeetmete elluviimine.
 - Interreg programmide 2021-2027 elluviimine.
 - Ida-Viru õiglase ülemineku kava koostamine ja selle alusel kavandatud toetusmeetmete ettevalmistamine ja elluviimine.
 - Erinevate ministeeriumide poolt välisvahenditest rahastatavate toetusmeetmete väljatöötamisel ja elluviimisel nende regionaalse mõju koordineerimine ja piirkondlike eripäradega arvestamine, et tagada nende toetavat mõju regionaalse ebavõrdsuse vähendamisele, avardada piirkondlikke arenguvõimalusi ja parandada sealsete ettevõtete konkurentsivõimet.
 - Riigieelarveliste regionaalarengu meetmete ümberkorraldamine perioodiks 2023-2027, mis hõlmab vahendite killustatuse ja halduskoormuse vähendamist, maakondliku tasandi vastutuse suurendamist, meetmete sisu ja eelarvejaotuse regulaarse ülevaatamise süsteemi juurutamist.

- Piirkondade arenguerinevuste tasakaalustamisele ja regionaalsete eripäradega arvestamisele suunatud **regionaalsete arengulepete ja nõukogude pilootprojektide** läbiviimine (eelduslikult Lõuna-Eestis ja Kesk-Eestis), mis toetab regionaalse arengu tegevuskava rakendamist.
- **Kohalike omavalitsuste võimekuse ja kompetentside arendamine**, omavalitsuste vahelise koostöö ning kohaliku ja keskkvalitsuse partnerluse tugevdamine, detsentraliseerimine ja selle toetamiseks kohalike omavalitsuste rahastamise põhimõtete muutmine ning kohalike omavalitsuste rolli suurendamine kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisel.
- Kohaliku omavalitsuse arengu **tulevikustsenaariumite koostamine**, et hinnata ühiskonna ja riigi arengust tingitud Eesti kohaliku omavalitsuse väljakutseid aastaks 2035 ning kavandada sellest tulenevad õigusruumi jm muutused („Tulevikuomavalitsus 2035“).
- Rahandusministeerium, kui **ruumilise planeerimise kompetentsikeskus**, panustab läbi eri- ja teemaplaneeringute transpordi, keskkonna ja regionaalpoliitika programmide täitmisesse (nt Suure Väina püsiühendus, Haljala-Kukruse 2+2 maantee, Liivi lahe meretuulepargi elektriühenduse ja Tallinna ringraudtee riigi eriplaneeringud ning Pärnu jõe ja Harju maakarade maakonna teemaplaneeringud).
- Tegevused **ruumilise planeerimise tõhustamiseks** – planeeringute digipöörde elluviimine (sh planeeringute ruumiandmete kättesaadavuse tagamine, menetluste tõhustamine digilahendustega) koos asjakohaste õigusaktide muudatustega planeerimise lihtsustamiseks.

4. Meetmed, programmi tegevused - eesmärgid ja mõõdikud

Meetmete kirjelduses kasutatud sümbolite tähendused: Väljakutsed; Uuringud ja analüüsid; Projektilaadsed tegevused; IT-arendused; Koolitused; Pidevad tegevused

Meede 1. Regionaalareng	
Tegevus 1.1. Regionaalpoliitika, piirkondade ja piiriülese koostöö areng	
Eesmärk:	Riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärkide saavutamine ning regionaalmeetmete mõjus ja nõuetekohane elluviimine.

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2026
					Sihttase	
Valdkonnapoliitilistest toetusmeetmetest väljapoole Harju maakonda eraldatud toetuste osakaal, %, >	-	-	-	0	68	68
Maakondade SKP kasv (15/15, kõigis maakondades)	15	8/15	8/15	andmed laekuvad hiljem	15	15
Keskmete sissetulekute kasv kõigis maakondades suurem kui THI muutus (15/15), %, ≥	12/15 (Hiiu-, Saare- ja Viljandimaal <3,4%)	14/15 (Raplamaal <2,5%)	14/15 (Läänemaal <-0,4%)	andmed laekuvad hiljem	2	0

Regionaalarengu toetusmeetmete eesmärkide saavutamise tase (täpsem indeks vajab väljatöötamist), %	18-49% 2023.a. sihttasemest	-	82-100% (2023.a sihttasemest) ; 95-100% (2020.a vahe- eesmärkidest)	92-100% (2023.a sihttasemest)	Ei möödet a	0
Kasusaanud ettevõtete arv	-	-	10369	13560	-	-
Toetuste kaasabil loodud töökohtade arv	-	-	1563	1918	-	-
Elukeskkonda arendavate toetuste maht, m€	-	-	27	43	-	-
Piiriülese koostöö programmides osalevate Eesti partnerite arv (kodanikuaktiivsuse näitaja)	-	-	400	406	100	400

Tegevused ja tulemus:

Regionaalpoliitika kujundamine

Regionaalpoliitika peamine eesmärk on aidata kaasa järgmiste tulemuste saavutamisele:

- piirkondade majandusarengu ja hõive tugevnemine;
- teenuste parem kvaliteet ja kättesaadavus toimepiirkonna keskustes;
- maapiirkondade kohandamine väheneva ja vananeva rahvastikuga, inimeste tagasipöördumise soodustamine väljapoole pealinna piirkonda;
- suuremate linnapiirkondade jätkusuutlik areng;
- piirkondliku ja kohaliku tasandi arendustegevuse tugevnemine;

aktiivsem piiriülene arenduskoostöö kohalikul ja regionaalsel tasandil.

! [Regionaalse arengu tegevuskava](#) (integreerituna Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti tegevuskavadega) elluviimise seire ühildatuna pikaajalise strateegia "Eesti 2035" regionaalsete sihtide ja muutuste edenemise seirega.

! [Euroopa Liidu 2021-2027 perioodi struktuurivahendite ning taaste- ja vastupidavusrahastu meetmete ettevalmistamisel eelnõude koostajate juhendamine ja nõustamine \[toetuste regionaalsete mõjude\]\(#\) teadlikuks suunamiseks.](#)

! [Territoriaalse õiglase ülemineku](#) kava ja õiglase ülemineku fondi meetmete väljatöötamise ja elluviimise koordineerimine.

! 2023. aasta jooksul käivituvad kõik regionaalvaldkonna **EL ühtekuuluvuspoliitika toetusmeetmed**.

! 2023. aastal jätkame **Interreg programmide** elluviimisega ning lõplikult selgub ELi välispiiri toetamiseks eraldatud ERFi vahendite kasutamismudel.

2023. aastast uueneb **riigieelarveliste toetusmeetmete rakendamise korraldus**, sealhulgas algavad ettevalmistused maakonna arengustrateegiate elluviimise toetusmeetme toimemudeli muutmiseks alates 2024. a taotlusvoorust. Uuenev riigieelarveliste toetusmeetmete rakendusmehhanism kehtib 2027. aastani, pärast mida vaadatakse regulaarse ülevaatuse käigus kõigi programmide eesmärgid, eelarvejaotus ja jätkumine aktuaalsetest regionaalarengu väljakutsetest lähtuvalt taas üle.

 [Maakondlike arendusorganisatsioonide](#) nõustamine maakonna arengustrategia koostamisel ja elluviimisel.

 [Võrgustikutegevused](#) maakondlike arendusorganisatsioonide, suuremate linnade arendusjuhtide, kohalike omavalitsuste arendusjuhtide omavahelise kogemuste vahetuse soodustamiseks ning teabe jagamiseks.

 Keskelt korraldatud koolitus- ja arendustegevused maakondliku ja kohaliku tasandi arendusvõimekuse parandamiseks, ekspert- ja rakkerühmade ellukutsumine riigi ja KOVide ühiste väljakutsete lahendamiseks. 2023. aastal viiakse läbi **arenguprogrammid omavalitsusjuhtidele ja kohalike omavalitsuste finantsjuhtidele**, jätkub 2022. aastal käivitunud ettevõtluskeskkonna arengu programm.

 Osalemine **valdkondlike strateegiliste dokumentide koostamisel**, et tagada piirkonniti erinevate arenguvajaduste ja -väljakutsetega parem arvestamine.

 Valdkonnapoliitikaid elluviivate õigusaktide eelnõude [regionaalsete mõjudega arvestamise](#) kontroll ning koostajate nõustamine mõjude varasema ja sisulisema arvestamise soodustamiseks.

 Osalemine rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ning valdkondlike EL ja OECD [töörühmade](#) tegevuses.

 Vajaduspõhised statistikapäringud ja analüüsid regionaalarengu suundumiste seireks.

 Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020 prioriteetse suuna „Jätkusuutlik linnapiirkondade areng“ lõpphindamine (2023)

Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmete kujundamine

 Piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna meetmeid rahastatakse Euroopa Liidu struktuurivahenditest, taaste- ja vastupidavusrahastusest (RRF) ja riigieelarvest. Rahandusministeeriumi ülesandeks on toetusmeetmete kavandamine, toetuse andmise tingimuste kujundamine ning elluviimise ja tulemuste seire. Toetusmeetmete rakendamisel on peamiseks partneriks Riigi Tugiteenuste Keskus, kes täidab enamiku meetmete puhul rakendusüksuse rolli. Lisaks Riigi Tugiteenuste Keskusele võivad rakendusüksuseks olla mõnel juhul ka maakondlikud arendusorganisatsioonid, maakondlikud arenduskeskused või muud partnerid vastavalt toetuse spetsiifikale.

! Riigi [toetusmeetmed](#) piirkondade elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamiseks on:

- toetus piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringutele (Euroopa Regionaalarengu Fond, ERF, kuni 2023);
- toetus piirkondlikele algatustele tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus regionaalsete kompetentsikeskuste arendamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus Ida-Virumaal tööstusinvesteeringute hoogustamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkondade jätkusuutliku arengu toetamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade jätkusuutliku arengu toetamiseks (ERF, kuni 2023);
- toetus kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse tugevdamiseks (Euroopa Sotsiaalfond, ESF, kuni 2023);
- toetus KOVide investeeringutele jalgratta- ja/või jalgteedesse (RRF)
- toetused kohaliku omavalitsuse hoonete energiasäästu edendamiseks (kasvuhoonegaaside kvootide müügi vahendid);
- maakondliku arendustegevuse toetus ühiselt täidetavatele ülesannetele;
- toetus maakonna arengustrateegiate elluviimiseks;
- toetus hajaasustuse majapidamistele (hajaasustuse programm);
- toetus kohaliku omaalgatuse edendamiseks (kohaliku omaalgatuse programm);
- väikesaarte programm;
- Ida-Virumaa programm;
- Kagu-Eesti programm kolme maakonna ühiste prioriteetide toetamiseks;
- toetus Setomaa ja Peipsiveere piirkonna elujuõulisuse suurendamiseks.

! 2023. aastast käivituvad täiendavad **toetusmeetmed**:

- toetus VKEde konkurentsivõime tugevdamiseks Kagu-Eestis (ERF);
- toetus ettevõtluskeskkonna ja maakondlike teenusvõrgustike arendamiseks (ERF);
- toetus avalike teenuste ümberkorraldamiseks ja linnaruumi arendamiseks (ERF);
- toetus kohaliku ja piirkondliku arendustegevust toetavatele uuringutele, ekspertisidele ja pilootprojektidele (ERF);
- toetus Ida-Virumaa linnapiirkondade arendamiseks (ERF);
- toetus suuremates linnapiirkondades nutikate lahenduste toetamiseks (ERF);
- toetus KOVide investeeringutele jalgratta- ja/või jalgteedesse (Ühtekuuluvusfond);
- toetus õiglast üleminekut võimaldavatele piirkondlikele algatustele Ida-Virumaal (õiglase ülemineku fond, ÖÜF);
- toetus Ida-Viru KOV investeeringutele ülemineku mõjude leevendamiseks (ÖÜF).

Toetusmeetmete puhul on sihiks maakondlike arendusorganisatsioonide vastutuse ja otsustusõiguse järk-järguline suurendamine ning killustatuse vähendamine, seda nii uute meetmete kujundamisel kui vajadusel ka seniste toetusmeetmete ümberkorraldamisel.

Piiriülese koostöö edendamise meetmete kujundamine

Kohaliku, regionaalse ja riikliku tasandi piiriülest koostööd toetatakse põhiliselt Euroopa territoriaalse koostöö ja Euroopa naabruspoliitika piiriülese koostöö programmide kaudu, mis rahastatakse ERFi, Euroopa Liidu väliskoostöö ja riigieelarve vahenditest.

! Eesti osaleb seitsmes Euroopa territoriaalse koostöö ehk **Interreg programmis**, mille raames toetatakse koostööd:

- piiriülel: Euroopa Liidus - Eesti-Läti, Kesk-Läänemere programmid
- riikide vahel: Läänemere piirkonna programm;
- piirkondade vahel: Interreg Euroopa, URBACT III, ESPON 2020, INTERACT III programmid.

! **Eesti ELI välispiiri (Eesti-Vene) programmi** kahepoolne rakendamine on alates Vene-Ukraina sõja algusest peatatud, kuid Eesti partnerid saavad oma projektitegevustega jätkata, 2022. a novembrist jõustub uus määrus, mis võimaldab häiritud piiriülese koostöö programmide tegevust leebemate tingimustega jätkata ja need ühepoolsetelt lõpule viia.

! Perioodil 2021-2027 jätkavad kõik **seitse Interreg programmi**. Kesk-Läänemere, Läänemere piirkonna, Interreg Euroopa, Interact ja Espon programmid on EK-i poolt heakskiidetud. URBACTi ja Eesti-Läti programmide heakskiitmist on oodata 2022. a sügisel. Kõik Interreg programmid kas kuulutasid või kuulutavad esimesed taotlusvoorud välja 2022. aastal.

ELi välispiiriprogrammi ettevalmistamine on peatatud Venemaa agressiooni tõttu Ukraina vastu ning programmile eraldatud ERF-i vahendite kasutamise osas käivad läbirääkimised EK-i ja teiste asjaomaste liikmesriikidega.

 Programme viivad ellu koostöös teiste riikidega erinevates riikides asuvad institutsioonid. Programmi otsused langetatakse konsensuslikult seirekomiteedes, mille liikmeteks on erinevad ministriumid, regioonid (omavalitsusliitude esindajad) ja sotsiaal-majanduslikud partnerid (nt Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ja Eesti Vabaühenduste Liit, mis on endine Mittetulundusühenduste ja Sihtasutuste Liit).

 Eesti-Läti ja Eesti ELi välispiiri programmide rakendamise eest vastutab Eesti riik ning nende programmide korraldusasutus ja tehnilised sekretariaadid asuvad Riigi Tugiteenuste Keskuses.

 Finantskontrolli teostamine projektipartnerite üle on iga programmis osaleva riigi kohustus. Kontrolli läbimine on eelduseks programmide vahendite väljamaksmiseks Eesti toetuse saajatele. Eestis täidab finantskontrolli funktsiooni Riigi Tugiteenuste Keskus.

Tulemus: Kõikide Eesti piirkondade arengueeldused on majanduskasvuks kasutatud, mida näitab SKP ning keskmiste sissetulekute kasv igas piirkonnas ning kõigis piirkondades pidevalt paranev elukvaliteeti tõstvate hüvede kättesaadavus. Saavutatakse riigi arengudokumentides määratud regionaalse arengu eesmärgid. Regionaalmeetmete rakendamisel on võimalikult suur mõju regionaalpoliitika eesmärkide saavutamisele ning meetmete abil saavutatakse mahajäänud piirkondade areng.

Meede 2. Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Tegevus 2.1. Kohalike omavalitsuste poliitika ja finantseerimine

Eesmärk:

Võimekas, elanikele kvaliteetseid teenuseid tagav, finantsiliselt kestlik kohalik tasand ja toimiv kohaliku omavalitsuse korraldus

Mõõdik	2018	2019	2020	2021	2022	2026
					Sihttase	
Riigieelarvest KOV-de sihtotstarbeliste toetuste (sh toetusfond) osakaal KOV-de põhitegevuse tuludest, %	25	24	26	24	24	10
Tasandusfondi mittesaavate KOV-de ja tasandusfondi saavate KOV-de põhitulu (tulumaks, maamaks ja tasandusfond) elaniku kohta erinevus, <	1	1,22	1	1	1	1
Finantsraskustes KOV-de arv	0	0	0	0	0	0

Tegevused ja tulemus:

Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse poliitika kujundamine

- Toetada **detsentraliseerimise** pikaajalises plaanis kavandatud tegevuste elluviimist.
- Soodustada ja toetada **KOV koostöös ülesannete täitmist** (toetusmeetmed, juhendid jms), sh suurendada Eesti Linnade ja Valdade Liidu rolli KOV koostöö arendamisel.
- Kujundada kohaliku ja regionaalse mõjuga **valdkondlike poliitikate koordineerimismehhanismid** regionaalsel tasandil.
- Tagada **regulaarne andmete uuendamine** (sh KOVide küsitlus ja elanike rahulolu uuring²) minuomavalitsus.fin.ee veebilehel.
- Taotleda vahendeid ja valmistada ette regulatsioon kohalike **omavalitsuste vabatahtlike ühinemiste toetamiseks**;
- Koordineerida ministriumite vahelise **KOV inimvara arendamise** võrgustiku tegevust ja tegevuskava elluviimist;
- Uuendada **kohaliku omavalitsuse korralduse seadust** ning koostada KOV tulevikutsenaariumid aastaks 2035;
- Viia läbi **regionaalsete arengulepete ja regionaalsete nõukogude pilootprojekt**;
- Toetada **KOV IT arenguid** Eesti Linnade ja Valdade Liidu kaudu.

Tulemus: Eestis on võimekas ja hästi korraldatud, kohalikele elanikkonnale kvaliteetseid teenuseid tagav kohalik tasand, mida usaldab üle 60% elanikest.

Kohalike omavalitsuste finantseerimise ja finantsjuhtimise poliitika kujundamine

Tegevusega tagatakse kohalikele omavalitsustele rahalised vahendid summas, mille arvutamisel arvestatakse nende geograafilisi, demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke erinevusi, et tagada omavalitsuste stabiilne finantsseis ja finantsraskuste tekkimise riskide ennetamine, kestlik finantsjuhtimine kõikides etappides ning läbipaistev ja adekvaatne finantsinformatsioon selleks, et omavalitsused suudaksid jätkusuutlikul moel elanikele kohalikke avalikke teenuseid pakkuda.

² Elanike rahulolu uuringu meetodika muudatuse tõttu viiakse uuring läbi 2022 teisel poolaastal ning andmed selguvad 2022. aasta lõpuks/2023. aasta alguseks.

Keskendumine tulemuste saavutamisele ja teenuste paremaks muutmisele käib samaaegse maksuautonoomia ja rahastamise sihtotstarbe vähendamisega.

 Suurendada **kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat** ülesannete täitmise tõhususe ja kvaliteedi parandamiseks,

- andes sihtotstarbelised toetused kohalike omavalitsuste tulubaasi ja jaotades vahendid tulumaksu ja tasandusfondi kaudu.
- suurendades maksuautonoomiat maade hindamise läbiviimise, kohalike maksude osakaalu suurendamise ja üksikisiku tulumaksu protsendi määramise õiguse kaudu.

 Suurendada **kohalike omavalitsuste motivatsiooni ettevõtluskeskkonna arendamisel** juriidilise isiku tulumaksust osa jaotamisega töökohtade arvu järgi KOVis ja kohaliku kasu instrumentidele õigusliku aluse andmisega.

 Edasi arendada **rakendust „minu omavalitsus“**, muutes rakendus igapäevaseks tööriistaks kohalike omavalitsuste teenuste arendamisel, omavalitsuste ülesannetega seotud poliitika kujundamisel ning siduda omavalitsuste rahastamine teenustasemetega.

 Edasi arendada **omavalitsuste finantsjuhtimist**, sh regulatsioonide muutmist, liikumaks tulemspõhise, huvigruppe kaasava ning läbipaistva eelarvestamise poole.

 Seirata **kohalike omavalitsuste finantsolukorda** ja hinnata finantsuutlikkust omavalitsuste finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Tulemus: Eestis on finantsiliselt kestlik kohalik tasand, kus finantsinformatsioon on läbipaistev ning finantsraskustes KOVe ei ole.

Meede 3. Ruumiline planeerimine

Tegevus 3.1. Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja korraldamine

Eesmärk:	Ruumiline planeerimine loob kõigil planeerimistasanditel eeldused erinevaid arenguvajadusi tasakaalustava, kvaliteetse ja säästliku ruumikasutuse tekkeks läbi avaliku protsessi
-----------------	--

Möödik	2018	2019	2020	2021	2022	2026
					Sihttase	
2018. aastal või hiljem kehtestatud omavalitsuste üldplaneeringud, aasta kohta	4	1	3	3	10	3
Üldplaneeringuid muutvate detailplaneeringute arv, <	104	135	120	80	90	90
Kesktes planeeringute andmekogus (loomisel) digitaalselt kättesaadavate planeeringute osakaal, >	-	-	-	0	-	-

Tegevused ja tulemus:

Strateegiliste pikaajaliste maakasutust suunavate dokumentide koostamine (üleriigiline planeering, maakonnaplaneering ja üldplaneering) on ainus haldusmenetlus, mille eesmärk on erinevate valdkondade arenguvajaduste tasakaalustamine, mitte ühe konkreetse valdkonna (näiteks transport, muinsuskaitse, looduskaitse või ettevõtlus) ruumivajaduse rahuldamine.

Erinevate valdkondade ruumiliste arenguvajaduste tasakaalustamine võimaldab kasutada säästlikumalt loodus- ja rahalisi ressursse.

Ruumilise planeerimise poliitika kujundamine ja rakendamine

Teenuse eesmärk on planeerimispraktika arendamine kohalikes omavalitsustes ja riigi tasandil. Tegevused eesmärgi saavutamiseks on järgmised:

! Leida **põhiseaduspärased viisid taastuveneergetika ruumilise planeerimise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise kiirendamiseks** riigi tasandil ja kohalikul tasandil, et lahendada energiakriis ja toetada rohepööret;

 Leida viise kohalikes omavalitsustes **planeeringuspetsialisti, arhitekti positsiooni tugevdamiseks**. Samuti leida lahendused pädevuse tagamiseks asutustes ja ametites, mis osalevad igapäevaselt planeeringumenetlustes, eriti enda valdkonna vajadustele tuginedes kooskõlastuste andjana;

 Kujundada **planeerimispraktikat** selliselt, et kaasamine planeeringute koostamisel tagaks kõigile võimaluse oma seisukohtade esitamiseks ja seeläbi leitaks parimaid ruumilahendusi konkreetses asukohas;

 Koostada ja pidevalt ajakohastada **vajalikud riiklikud planeeringud** riiklike ruumivajaduste määratlemiseks ning riikliku tähtsusega ehitiste asukohavalikuks;

 Viia ellu arendustegevusi ja muudatusi **ruumilise planeerimise rohelises raamatus** välja toodud parendusvajaduste realiseerimiseks.

! Suurendada **kohalike kogukondade ja kohalike omavalitsuste talumishuvi** ettevõtluse arendamisel ning tagada otsuste läbipaistvus ja arendajate võrdne kohtlemine, töötades välja vajalikud valdkondlikud regulatsioonid ning meetmed. Riigikogus on vastu võetud regulatsioon tuuleparkidest põhjustatud häiringu hüvitamiseks elanikele ja kohalikele omavalitsustele. Lahendamist vajavad kaevandustest jt objektidest põhjustatud häiringu hüvitamised.

! Töötada välja ja viia ellu **lahendused kahanevate asulate vähenenud rahvaarvuga kohanemiseks**, et luua kvaliteetne elukeskkond, toimiv kinnisvaraturg ning tagada hea avalike ja kaubanduslike teenuste kättesaadavus. Toimub OECD projekti SPADAPT - *Adapting to shrinkage and ageing through spatial interventions* (Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis)^{3[1]} [tulemuste](#) rakendamine. Teenuste kättesaadavuse parandamiseks, tasakaalustatud ruumilise arengu ja kvaliteetse elukeskkonna edendamiseks osaletakse koostöös teiste ministeeriumite ja valitsusasutustega erinevate sekkumiste ettevalmistamisel ja läbiviimisel, mille eesmärk on kahaneva rahvaarvuga kohanemine.

  Kohalike omavalitsuste tegevuse toetamine läbi nõustamise, juhendamise ja koolitamise;

 Detailplaneeringute praktika suunamiseks on **koostatud juhend „Nõuandeid detailplaneeringu koostamiseks“⁴**;

 Planeerimisõiguse muudatuste ettevalmistamine ja muudes seonduvates õigusloomeprotsessides osalemine;

³ <https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/nutikas-kahanemisega-kohanemine-eestis/>

⁴ <https://planeerimine.ee/dp/noustik/>

Rahvusvahelistes võrgustikes osalemine riikliku planeerimispraktika edendamiseks ja makroregionaalsete ruumiliste arenguvajaduste määratlemises osalemiseks;

Planeeringumenetluste kiirendamine ja lihtsustamine nii õiguslike kui digilahenduste abil:

Planeeringute keskse andmekogu arendamine planeeringute kättesaadavuse tagamiseks (sh varem kehtestatud planeeringute tagantjärele digiteerimine).

Viia lõpuni „**Andmekogusse kantavate planeeringuliste mõistete definitsioonid**“ uuring.

Üleriigilise planeeringute menetluse infosüsteemi analüüsimine ja arendamine, juhul kui see muudab planeeringute menetlust kiiremaks ja tõhusamaks.

Ruumilise arengu seiremeetodite arendamine: maakasutusmuudatuste seireraamistiku välja töötamine, elukeskkonnaga rahulolu mõõtmise jätkuv arendamine ning parem sidumine eri valdkondade poliitika kujundamise ja rakendamisega.

Elukeskkonnaga rahulolu mõõtmise metoodika täiendusvajadused ja jätkuuringute läbiviimine KOV andmekorje osana.

Üleriigilise, maakonna-, eri- ja KOV planeeringute alane tegevus

Teenuse eesmärk on üleriigilise planeeringu, üleriigilise mereala planeeringu, maakonna- ja eriplaneeringute koostamine ja ajakohasena hoidmise korraldamine ning KOV planeeringute menetlemine ja heakskiit.

Tegevused eesmärgi saavutamiseks on järgmised:

Üleriigilise planeeringu aja- ja asjakohasuse hindamine, tegevuskava täitmise seire ning vajadusel tegevuskava uuendamine;

Eesti maakasutust mõjutavad rahvusvahelised trendid. Üleriigilise planeeringu alusuuring;

Maakonnaplaneeringute (sealhulgas teemaplaneeringud) algatamine ja koostamine, kehtestatud maakonnaplaneeringute asjakohasuse hindamine, tegevuskavade täitmise seire ning vajadusel tegevuskavade uuendamine;

Pärnu maakonnas kogu jõe ulatuses **maakonnaplaneeringu teemaplaneering** ja keskkonnamõju strateegiline hindamine, alanud on mõjude hindamise uuringud (2022-2023);

• Ida-Viru maakonna **joonobjekti teemaplaneering** (2022-2023);

• Harju maakonna **maavarade teemaplaneering** (2022 - 2025);

• Rapla ja Pärnu maakondade **maavarade teemaplaneering** (2023 - 2026);

Eriplaneeringute koostamise algatamine, koostamise korraldamine, menetlustoimingute tegemine ja kehtestamiseks ettevalmistamine.

• **Suure väina püsiühenduse riigi eriplaneering** (2022-2028);

• **Tallinna ringraudtee riigi eriplaneering** (2022-2028);

• **Tallinn - Narva maantee Haljala - Kukruse lõigu 2+2 riigi eriplaneering** (2022 - 2027);

• **Liivi lahe meretuulepargi elektrikaabli riigi eriplaneering** (2022 - 2027);

KOV planeeringute (üld- ja detailplaneeringud) ja nende keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse õiguspärasuse kontroll, KOV planeerijate nõustamine, juhendamine ja koolitamine;

Tulemus: Ruumiplaneerimine läbi avaliku protsessi on eri arenguvajadusi tasakaalustav ning ruumikasutus kvaliteetne ning säästlik. Ruumilise planeerimise seadusruum ja praktika edendavad häid ruumiotsuseid.

5. Programmi juhtimiskorraldus

Regionaalpoliitika programmi eesmärgi täitmise eest vastutab Rahandusministeerium.

Rahandusministeeriumi peamisteks koostööpartneriteks programmi elluviimisel on kohalikud omavalitsused, kohaliku omavalitsuse üksuste üleriigiline liit, maakondlikud omavalitsusliidud, maakondlikud arendusorganisatsioonid, ministeeriumid, Eesti Keele Instituut, põhiseaduslikud institutsioonid, ülikoolid, uurimiskeskused, valdkonnaga seotud vabaühendused, valdkonnas tegutsevad konsultatsiooniettevõtted ja välispartnerid.

Regionaalpoliitika programmi juhib regionaalpoliitika asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine. Valdkonna eest vastutav minister kinnitab programmi pärast riigieelarve vastuvõtmist Riigikogus. Programm avalikustatakse Rahandusministeeriumi veebilehel.

Programmi tulemuste seire toimub vastavalt määrusele „Riigi eelarvestrateegia ja ministeeriumi valitsemisala eelarve projekti koostamise ning riigieelarve vahendite ülekandmise kord“. Iga lõppenud aasta kohta koostatakse programmi tulemusaruanne, mis on sisendiks valdkonna „Tõhus riik“ tulemusaruandesse.